

Norge og Danmark ikke havde kongefællesskab i den tid, de to bind omfatter, men til dansk historie bringer det ikke meget nyt. Ud fra nogle stikprøver kan en enkelt ting anføres. 1343 nævnes danskeren Nicolaus Drukken som procurator for den engelske nation ved universitetet i Paris. Der kendes så lidt til danskes deltagelse i det akademiske liv i middelalderen, at enhver ny oplysning er velkommen. Det fortjener også at nævnes, at tilnavnet plogpenning optræder i et testamente fra 1349, og især opregnes adskilligt stof, der også har værdi for dansk kulturhistorie, men her skal man søge til originalerne, som regesterne henviser til.

En udførlig anmeldelse er først på sin plads, når værket er afsluttet, men allerede nu kan det fastslås, at det rydder op i gamle fejl, og alene dette gør det til et værdifuldt hjælpemiddel.

Helge Søgaard

Aksel E. Christensen: *Kalmarunionen og nordisk politik 1319-1439*. (Gyldendal, 1980), 308 s. 16 s. seglkatalog og med kroningsdokumentet og unionsbrevet fra 1397 i faksimile.

Ideen til dette oversigtsværk stammer helt tilbage fra 1950'erne, da nordiske historikere i fællesskab planlagde udgivelsen af en grundbog i Nordens historie. Desværre kom skibet kun på beddingen og blev aldrig søsat. Kalmarunionen har imidlertid altid været en af forfatterens hovedinteresser. Her tager han stilling til forskningens resultater gennem tiderne og analyserer en række problemer, dog uden egentlig at fremlægge nogen syntese. De omdiskuterede kalmarbreve og et stort seglkatalog kompletterer bogen, men man savner i fremstillingen en direkte brug af disse udmærkede bilag.

Den bog, som i senere tid har sat sig

særlige spor i professor Christensens analyser, er Herman Schücks epokegørende arbejde *Rikets brev och register* (1976), som imødegår Ingvar Andersons tese om, at diplomerne kun tilfældigt var bevaret, og at Sveriges historie i middelalderen måtte skrives på grundlag af det litterære materiale. Schücks tese er den modsatte: det kilde-materiale, der emanerer fra den middelalderlige svenske regeringsmagt, er ikke et værk af tilfældigheder, men et produkt af et rationelt forløb. Ingen kan skrive politisk historie uden grundigt kendskab til arkivernes opståen og vedligeholdelse. Man må håbe, at tilsvarende analyser bliver foretaget vedrørende det danske arkivmateriale; her kan vi se, at Christensen virkelig kan bruge Schücks resultater til at nuancere og omvurdere tolkningen af de enkelte dokumenter.

Man må karakterisere afhandlingen som en universitetsbog, selv om forlaget betegner bogen som en »almen læselig fremstilling«. Godt nok er bogen skrevet på et letlæseligt og enkelt sprog, men Christensen kræver meget af sine læsere. Det forbyr således, at forfatteren ikke giver en samlet bredere orientering om den omfattende forskning og det spinkle kildemateriale. Forskerne bliver kun nævnt ved navn og for ældre generationers vedkommende med deres levetid, men man får i bogens begyndelse intet at vide om deres helhedssyn, de dukker sporadisk op hen ad vejen i forbindelse med deres syn på detailproblemer. Om kildematerialet får læseren næsten intet generelt at vide; her kunne en fremstilling baseret på Erslevs »Studier til dronning Margrethes historie« (som savnes i litteraturlisten, ligesom Poul Enemarks *Fra Kalmarbrev til Stockholms blodbad* heller ikke er nævnt), have været læseren til god hjælp. Det er mærkeligt, at Christensen ikke giver

læseren en antydning om, hvad Schücks hovedtese går ud på, og hvordan dennes helhedsopfattelse i fremtiden må påvirke analysen af hele kildekomplekset.

Det er altså ikke let for ikke-specialisten at få greb om fremstillingen i bogens to første afsnit. Forfatteren kaster sig i begyndelsen af bogen in medias res og behandler den nordiske politiske situation omkring 1319, hvorunder han analyserer begrebet »nordisk union« og konstaterer, at det ikke vil være muligt at fremdrage det mindste element af en konstruktiv nordisk unionspolitik eller idé-baggrund. Der var heller ikke plads til den adelsskandinavisme, som mange siden 1800-tallet har sværmet for – unionen var i stedet en nødvendighed i kraft af en dynastisk tilfældighed. Derefter behandler Christensen den internordiske politik 1332 til 1397 i en lidt fragmentarisk fremstillingsform, eftersom han kun opholder sig ved selve unionsproblematikken. Han konstaterer, at de nordiske enhedsbestrebelse længe er rent monarkiske, først i og med mecklenburgerne angreb på Sverige og Hansaens på Danmark i 1360'erne er der skabt en mere gunstig grobund for en nordisk fælles udenrigspolitik. Herunder kan forfatteren som andre før ham også tilbagevise Schreiners tanke om, at Norge skulle have gennemført en konsekvent unionsfjendtlig politik.

Så afgjort bedst er kapitlet om selve unionsmødet, her har Christensen været i sit es og vi får en engageret, levende og grundig analyse af både kildemateriale, tidligere historieskrivning og forskning, altså det jeg efterlyser i bogens første afsnit. Efter en omtale af Kalmarmødets baggrund og modsætningerne mellem den monarkiske og aristokratisk-konstitutionelle politik gennemgår forfatteren den omfangsrige historieskrivning og forskning om

unionsmødet, dvs. Huitfeldt, Olaus Petri, Messenius, Georgii, Lagerbring, Jahn, Geijer, Paludan-Müller, Fryxell, Erslev, Rydberg, G. Carlsson, L. Weibull, Lönnroth, Schreiner og Koht. Derefter gennemgår forfatteren punkt for punkt de to unionsdokumenter. Særlig interessant er forfatterens betoning af, at Dronning Margrethe i kraft af unionsbrevet havde sikret sig positiv accept af den varige union og undgået en åben storpolitisk konflikt med aristokratiet. Men siden hævnedet sig, at dette ikke blev erstattet af en lovformelig vedtaget unionsakt, konstaterer forfatteren.

Christensen påpeger det uheldige i, at moderne forskning ikke i højere grad har beskæftiget sig med perioden mellem 1397 og oprøret mod kong Erik i 1430'erne, men her nøjes Christensen med på få punkter at uddybe synet på perioden vedrørende dokumenternes besegling, dynastipolitikken, konstitutionen samt undersøger, hvordan det unionelle kancellistyre fungerede. Den opmærksomme læser kan dog finde mange gode ideer til nye forskningsprojekter over, hvordan unionen blev udformet i den praktiske politik.

Her savner man dog i høj grad en mere omfattende analyse af de tre rigers rigsrådspolitik, skattepolitikken, konflikten med holstenerne og østersøpolitikken. Christensen burde også her have ladet sig inspirere mere af Schücks analyser og kigget lidt nærmere på de danske arkiver, og hvordan diplomaterne er blevet bevaret.

Bogens sidste afsnit berører oprørene mod kong Erik. Her udgår Christensen som naturligt er fra Lönnroths helhedssyn og kompletterer dette med Schücks resultater og egne synspunkter på udviklingen. De sidstnævnte er dog i alt for høj grad præget af forfatterens nu forældede synspunkter fra bo-

gen Kongemagt og aristokrati (1945) og den meget upræcise artikel om Erik af Pommerns danske kongemagt i *Scandia* 1951. Forfatteren har helt undladt at komme ind på den danske rigsrådspolitik, og det er mærkeligt, at forfatteren opererer med det for længst afdøde begreb *adelsskandinavisme*.

I forordet udtaler Christensen, at han har taget mest muligt hensyn til den i de sidste årtier fremkomne forskning uden dog at ændre helhedsopfattelse. I mangt og meget fremstår bogen dog som en apologi for hans egne synspunkter. Alle gode ideer og synspunkter er heller ikke hans egne i så høj grad, som man får indtryk af.

Christensen bør også regne med, at andre forskere fremlægger deres synspunkter, debatten om unionen får aldrig en ende. Dette er kun godt, for herigennem viser forskningen sin livskraft og bidrager – som i denne bog – til, at vort syn på unionsproblemerne bliver mere nuanceret.

Michael Linton

Kai Hørby og Mikael Venge: *Danmarks Historie 2, første halvbind. Tiden 1340-1559.* (Gyldendal, 1980). 356 s.

Bind 2 af Gyldendals *Danmarks Historie* – således bliver man vist nødt til at betegne den af Aksel E. Christensen m.fl. redigerede nye *Danmarkshistorie* for at adskille den fra de andre med samme titel, der ligeledes er redigeret og forfattet af et team af historikere – er blevet så omfangsrigt, at det har måttet deles i to halvbind, med indholdsfortegnelse i begge og den såkaldte bogliste (bibliografien) i det andet. Der er dog ingen grund til at laste redaktionen for denne sprængning af de planlagte rammer, fordi bindets store omfang især skyldes, at litteratur- og kildeoversigterne (specielt Ladewig

Petersens i 2. halvbind) er gjort mere omfattende og ræsonnerende. Det betyder, at bind 2 er blevet et endnu bedre værktøj, end allerede bind 1 var, for den, der vil studere Danmarks historie. Hertil skal føjes, at når selve fremstillingen også fylder noget mere end førstebindets, er det ikke, fordi forfatterne breder sig urimeligt, men fordi redaktionen ved affattelsen af førstebindet øjensynlig ikke fik lagt sig fast på, hvor bred fremstillingen skulle være. Helge Paludan skrev langt mere komprimeret end de to andre forfattere, som synes at have tiltaget sig den plads, de havde behov for. I bind 2 har man derefter givet alle forfattere rimelig plads. Bidragende til omfanget af bind 2 er måske endelig, at stoffet er mere omfattende; i hvert fald fylder boglisten 81 sider imod blot 44 i bind 1.

Det har været redaktionens princip at give de enkelte forfattere megen frihed med hensyn til både disposition og indhold. Forfatterne har brugt denne frihed, og redaktionens løfte om ved henvisninger at gøre opmærksom på forbindelser og afvigelser imellem dem har ikke altid været nemt at indfri. Nærværende binds noget vilkårlige skel ved året 1523 giver ganske vist ikke læserne væsentlige vanskeligheder, men det gør til gengæld skellet mellem bind 1 og 2 ved 1340. Til forklaring af den danske kongemagts sammenbrud op til 1332 inddrog Paludan som en hovedfaktor den senmiddelalderlige agrarkrise, der var tale om »et samfund med svigtende produktionsevne«. Hørby starter sin skildring med at fastslå, at »det pantsatte Danmark var ikke noget fattigt eller vanrøgtet rige«, og i et senere kapitel om ødegårdsproblemet arbejder han på at få ændret landbrugskrisen til en »velstandskrise«. Forskellen mellem de to forfattere er – det skal medgives – så evident, at redaktionen ikke behøver at kommen-